

Ooit stond Piet Post, columnist, interim schoolleider en adviseur, zelf aan de wieg van een vernieuwende voortgezet onderwijschool. Dit schooljaar reist hij voor Van twaalf tot Achttien door Nederland, en stelt zich de vraag: hoe staat het er voor met onderwijsvernieuwing in ons land?

Wandelen met leerlingen

Hoe het Corlaer College inzet op relatie

TEKST PIET POST

Eerst dacht ik wel: een beetje eng, awkward, ongemakkelijk, om met een leraar te wandelen. Maar toen we eenmaal aan het wandelen waren, viel dat wel mee. Er werd goed geluisterd. Het voelt prettig dat je echt iets aan iemand kwijt kunt', zegt Sarah. Ze is leerlinge op het Corlaer College in Nijkerk, een school met bijna 2000 leerlingen. Buiten klinkt het geluid van een slijptol. De school wordt grondig verbouwd om de leerlingenaanwas aan te kunnen.

'Het draait uiteindelijk om veiligheid,' zegt Boersema, 'dan de relatie, en pas daarna is er een basis voor onderwijs.' Henk Boersema is eigenaar van Het Onderwijsbureau BV uit Amersfoort. Zijn organisatie helpt scholen om het goede ontwikkelpad te zoeken en te bewandelen. Een van hun concepten is De Leerlingluisteraar, een methodiek om beter verbinding te maken met leerlingen.

De methodiek is gebaseerd op een boek van Harry van de Pol, Harthorend, met een t. Volgens Van de Pol is het geven van erkenning de essentie van luisteren. Hij beschouwt luisteren als een gevende beweging. Als je dat goed doet, is een gesprek niet meer een transactie maar leidt het tot transformatie. Luisteren wordt dan scheppend.

Uitproberen

Op het Corlaer College in Nijkerk bestond het verlangen om echt te luisteren naar leerlingen en het concept van De Leerlingluisteraar sprak aan. Het team Handel en Administratie (in de terminologie van de nieuwe vmbo-examenprogramma's Economie en Ondernemen) van Peter van Montfrans werd als pilot uitgekozen. Van Montfrans vertelt hoe de Harry van de Pol op het juiste moment op school kwam en over zijn methodiek vertelde. 'Wij zaten als afdeling in een lastige periode. We hadden onze handen vol aan onze leerlingen die soms heel negatief waren. Het pedagogisch klimaat was niet goed. Toen zich ook nog een vervelend incident voerde, was de maat vol. We besloten voluit in te zetten op een verbetering van de relatie met de leerlingen en op de relatie van de leerlingen onderling.' De tien docenten op dat moment waren verdeeld enthousiast. Niet iedereen zat te wachten op nog een project erbij. Ik heb er als teamleider geen druk op gezet. Uiteindelijk hebben bijna alle docenten meegeedaan. Samen met Harry maakte ik een start, we voerden 5

een-op-een-gesprekken met leerlingen en zouden daarna kijken hoe we verder zouden gaan. We besloten om de gesprekken al wandelend te voeren. Dat gaf een andere dynamiek en haalde het meteen buiten de school, letterlijk en figuurlijk.' Van Montfrans vond de start spannend. 'Het is de bedoeling dat je zelf niet veel zegt, maar de leerling de gelegenheid geeft zijn verhaal te doen. Dat is best lastig. Verder hebben de gesprekken niet een vooropgezet doel. Luisteren, daar gaat het om. Ik vond het dan ook heel spannend. Ik was bang dat er van alles naar boven zou komen waar ik niets mee zou kunnen doen.'

Leerlingen bleken heel open te zijn. Bijna allemaal wilden ze mee wandelen. De school besloot wel richting te geven aan het gesprek door een startvraag. Van Montfrans begon met: 'Kun je verhalen vertellen over situaties op school waarin een docent naar jouw idee niet goed of juist wel goed handelde?'

Prachtige verhalen

'Na de pilot hebben we het team erin meegenomen. Er vond een training plaats op drie middagen. De opdracht was ondertussen om tenminste drie wandelgesprekken te voeren. Zo hebben we in de loop van het schooljaar ongeveer tweederde van de leerlingen al wandelend beluisterd.

Er kwamen prachtige verhalen, blijkbaar gaf de methodiek voldoende veiligheid. Het was soms moeilijk als je begreep om welke collega het ging. En verder is het zeker in het begin moeilijk om zoveel mogelijk je mond te houden, om af en toe de stilte zijn werk te laten doen. En dan natuurlijk om het gesprek niet af te ronden met een tip of advies.

In één situatie kwam een leerling na twee weken naar mij toe om te vertellen dat ze de situatie zelf had opgelost. Ze voelde zich door een docent anders behandeld dan haar klasgenoten en dat vond ze erg vervelend. Na het wandelgesprek had ze zelf het vertrouwen om op die docent af te stappen en dat aan de orde te stellen. Dat vind ik een mooi resultaat! Ik ontdekte dat die kinderen zichzelf ook heel goed een spiegel voor kun-

nen houden. Verder was het voor mij een *eyeopener* om te zien hoeveel impact docentgedrag op een leerling heeft. We hebben er soms geen idee van hoe gedemotiveerd en gefrustreerd leerlingen kunnen raken door een actie van een docent, door een paar woorden soms.'

'Al met al heeft deze aanpak veel bijgedragen aan een veel positiever klimaat op de afdeling, dat hebben we in het team vastgesteld.

***Maar probeer het eens:
onbevooroordeeld
en zonder doel luisteren.***

Leerlingen op het Corlaer College

Corlaer College

Maar het kost veel tijd en daar hikken sommige collega's wel tegenaan. Zelf blijf ik wandelen, nu ook met collega's. En verder willen we nu ook met leerlingen in gesprek over het ontwikkelen van lesmateriaal en lesprogramma's. Ze hebben duidelijk aangegeven daar graag bij betrokken te willen zijn. De ontwikkeling van het nieuwe examenprogramma Economie en Ondernemen biedt daar veel ruimte voor. Tegen collega's van andere scholen zou ik willen zeggen: echt luisteren vraagt veel van je. Het zit vaak niet in het systeem van docenten. Maar probeer het eens: onbevooroordeeld en zonder doel luisteren. Bijt maar eens op je tong en heb vertrouwen dat er wat komt. Dan wordt je echt een spiegel voorgehouden.'

Martin Hogendoorn, een van de docenten van het team, onderschrijft het verhaal van zijn teamleider. 'Ik praatte al veel met leerlingen, maar het wandelen was nieuw voor me. Ik startte met de vraag: Wat maakt een docent tot een goede docent of juist een niet goede docent? Ik hoopte dat op die manier de verhalen echt bij de school zouden blijven. Dat ging heel goed. En afgezien van een enkeling hoefde ik nooit te trekken, de verhalen kwamen vanzelf en alle leerlingen wilden mee. Als docent heb je de neiging om een tip te geven in plaats van stil te zijn. Maar je hoort meer als je echt luistert. En het wandelen helpt om meer tijd en ruimte aan het gesprek te geven. Je hoeft elkaar niet steeds aan te kijken, dat maakt het ongedwongener. En het kan ook gemakkelijker even stil zijn. Collega's komen soms met serieuze vragen. Op onze school kan het ook goed. Het Corlaer College is een school zonder luiken, er wordt hier gemakkelijk iets nieuws uitgetest. Of ik nu collega's aangestoken heb, weet ik niet, maar zelf blijf ik het wel doen. Ik heb voor mijn mentorleerlingen de wandelingen al ingepland. Pas heb ik een conflict gehad met een leerling. Ik ben van plan om hem over een paar weken eens mee te vragen.'

Luisteren is ook geven

Van de Pol spreekt liever niet van een methodiek maar van een concept. 'Voor onderwijs is aansluiting nodig en die ontbreekt dikwijls,' stelt hij. Ik vraag wat hij hoopt te bereiken. 'Ik ben niet zo'n idealist meer,' zegt hij. 'Voor mij is de essentie van luisteren:

het anders zijn van de ander toelaten. Toen ik voor het eerste met de schoolleiding van het Corlaer College sprak, wilden alle teamleiders wel meedoen. Ze hadden allemaal wel een wens om door beter luisteren bepaalde informatie op te halen. Dat is prima, zei ik, maar het gaat mij nog om iets anders. Niet alleen halen, maar ook geven, ruimte bieden. Ik zie in het onderwijs aan de ene kant heel veel hart voor het vak, veel meer dan in andere sectoren, maar aan de andere kant ook heel veel frustratie en moeheid. Geef docenten en leerlingen meer ruimte om te experimenteren, om andere dingen te onderzoeken en te ervaren. Wat ik zie is dat alle leerlingen door hetzelfde malletje heen gejakkerd moeten worden. Dat zou toch anders moeten kunnen!'

Ik zeg dat dit toch wel bevlogen teksten zijn voor iemand die zegt dat hij geen idealist meer is. Hij geeft het lachend toe.

Thijs en Kevin hebben ook gewandeld met een leraar. 'Ik vond het wel interessant,' zegt Kevin. 'Er wordt echt aan je gevraagd hoe het er hier op school aan toegaat. Je hebt eens echt een gesprek met een docent. Hierdoor ga je elkaar wel beter begrijpen. Als je met problemen zit, dan is het fijn dat je je verhaal eens kunt vertellen, zodat je erbij geholpen kunt worden. Je hebt tijd om nog eens heel goed over het verhaal na te denken, omdat je het helemaal vertelt. Wandelen is prettig, omdat je dan veel meer open bent. In de open lucht ben je opener. Dan is het vertrouwder om met elkaar te praten.'

'Je moet wel het gevoel hebben dat het wat oplevert of oplost,' vindt Thijs. 'Alleen maar luisteren vind ik niet zo zinvol. Ik wil ook wel graag van de leraar horen wat hij ervan vindt dat er bepaalde dingen gebeuren. Dan begrijp je het ook beter.'

Dat het voor docenten best moeilijk is, begrijpen ze allebei. Kevin zegt: 'Sommige docenten kunnen wel luisteren, maar lang niet allemaal.' Als ze elkaar aankijken, zie ik dat ze aan een concreet voorbeeld denken. Ik wil er nog naar vragen, maar de slijptol maakt een einde aan het gesprek. ●

► Piet Post werkt als interim manager en consultant in het (voortgezet) onderwijs. Reacties? Stuur ze naar ph.post@telfort.nl